Nyelvelmélet és kontaktológia műhelykonferencia 2018
2018. november 20–21. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, Sophianum

Attraktív török nyelvi sajátosságok

Éva Á. Csató, Department of Linguistics and Philology, Uppsala University, Svédország
eva.csato@lingfil.uu.se

A nyelvkapcsolatok vizsgálata bizonyítja, hogy nehéz olyan restrikciót megfogalmazni, amely korlátozná, mely nyelvi jelenségeket lehet másolni egy másik nyelvből. Vitatott kérdés például, hogy kötött morfémákat, azaz ragokat, képzőket lehet-e másolni (ld. pl. Johanson, & Robbeets eds. 2012). Kutatások eredményképpen tudjuk, hogy számos példa van erre. Még arra is van példánk, hogy pl. egy török nyelv egy teljes paradigmát másolt egy nem-török nyelvből (Johanson 2014). Az előadásban ezt néhány példával Lars Johanson Code-Copying Modeljében (CCM) fogom illusztrálni (ld. pl. Johanson 2002). A modell megkülönböztet globális és szelektiv (materiális, szemantikai, gyakorisági és kombinatorikus) másolatokat. (A másolás kifejezés azt hangsúlyozza, hogy a másolat soha nem azonos az eredetivel, mindig igazodik az átvevő nyelv rendszeréhez.)

A nyelvkapcsolatokban vitatahatatlanul döntő szerepe van a szociolingvisztikai tényezőknek. Asszimetrikus, erősen dominált helyzetben levő, és hosszantartó nyelvkapcsolatokban használt nyelvek természetesen fogékonyabbak arra, hogy lexikális, fonológiai, nyelvtani sajátosságokat átvegyenek, másoljanak. Meg kell különböztetnünk azt is, amikor egy kódot váltó nyelv átviszi eredeti anyanyelvének sajátosságait az új kódba (carry-over) attól, amikor egy dominált nyelv átmásol a domináns nyelvből a saját kódjába (take-over).

Az attraktivitás fogalma olyan strukturális tényezőket jellemez, amelyek könnyebbé teszik a másolást. Jellemző attraktív sajátosságokat török nyelvekből vett példákkal fogok bemutatni. Ezek közé tartozik: szintetikus és analitikus szerkezetek attraktivitása, a morfológiai kohezió (agglutinativ szemben a fuzionálissal) szerepe, transzparens azaz egy-az-egyhez kapcsolat jelentés és forma között, könnyű szegmentálhatóság, az adott morféma észrevehetősége (perceptibility) (szó elején, végen, közepén), a grammatikai morféma stabilitása, jelentésének általánossága (non-specificity), egyszerű szintaktikai struktúra attraktivitása, stb. Nem fogok kitérni az attraktívitás és a elsajátíthatóság (acquisition) közötti kapcsolat kérdéseire.

Irodalom

Csató, Éva Á. 2012. On the sustainability of inflectional morphology. In: Johanson & Robbeets (eds.) 2012: 371-380.

Csató, Éva Á. 2014. Areal features of copula sentences in Karaim as spoken in Lithuania. In: Suihkonen, Pirkko & Whaley, Lindsay J. (eds.) *On diversity and complexity of languages spoken in Europe and North and Central Asia*. (Studies in Language Companion Series 164.) Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins. 205–220.

Csató, Éva Á. 2016. Lithuanian Karaim. In: Süer Eker and Ülkü Çelik Şavk (eds.) *Endangered Turkic languages 3. Case studies*. Ankara & Astana: Khoja Ahmet Yesevi International Turkish-Kazakh University, Ankara International Turkic Academy. 423-444.

Csató, Éva Á. & Dolatkhah, Sohrab & Karakoç, Birsel 2016. On the marker *-(y)akï* in the Kashkay variety spoken in the Jamehbuzurgi subtribe of the Amaleh tribe. In: Éva Á. Csató & Lars Johanson & András Róna–Tas & Bo Utas] (eds.) *Turks and Iranians: A common historical and linguistic heritage.* (Turcologica 105.) Harrassowitz: Wiesbaden.

Johanson, Lars 2002. *Structural factors in Turkic language contact*s. [With an introduction by Bernard Comrie.] London: Curzon. Megjelent németül és törökül is . A kínai fordítás nyomdában.

Johanson, Lars 2014. A Yakut copy of a Tungusic viewpoint aspect paradigm. In: Robbeets & Bisang (eds.) 2014: 235-242

Johanson, Lars & Robbeets, Martine 2010. (eds.) *Transeurasian verbal morphology in a comparative perspective: genealogy, contact, chance*. (Turcologica 78.) Wiesbaden: Harrassowitz

Johanson, Lars & Robbeets, Martine (eds.) 2012. *Copies versus cognates in bound morphology.* (Brill's Studies in Language, Cognition and Culture 2.) Leiden: Brill.

Robbeets, Martine & Bisang, Walter (eds.) 2014. *Paradigm change. In the Transeurasian languages and beyond*. (Studies in Language Companion Series 161.) Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.